

**Az Élelmiszervizsgálati Közlemények 20 éves
és a Fővárosi Élelmiszellenőrző és Vegyvizsgáló Intézet
100 éves jubileumára**

A magyar nyelv használata a kémiában

A kémia tudományának megalapozása *Lomonosov*, *Lavoisier* és *Dalton* nevéhez fűződik. Hazánkban 1770-ben a nagyszombati – később pesti – egyetemen alakult meg az első kémiai tanszék *Winterl Jakab József* professzor vezetésével, melyen azonban a kémiát a botanikával együttesen tanították. *Winterl* professzor csak törve beszélt a magyar nyelvet, előadásait latinul tartotta. 1810-ben bekövetkezett halála után a kémia tanszék már különvált a botanikától. Őt *Schuster Constantin János*, *Sadler József*, majd a magyarul nem is beszélő *Sangaletti Ede* követték a kémiai katedrán. 1848-ban *Sangaletti* helyébe a hazafias érzelmeiről közismert radikális-demokratikus forradalmi nézeteket valló *Nendtvich Károly* került, aki első ízben tartott magyar nyelven egyetemi előadást. *Nendtvich Bugát Pállal* és *Iryni Jánossal* megkísérelte a magyar kémiai „műnyelv” kialakítását is, *Schuster János* 1829-ben megjelent első magyar nyelvű kiadványa a „Gyógyszeres értekezések” alapján. 1844-ben megírta „Életműtlen műipari vegytannak alapismeretei” címen könyvét „műmagyar” nyelven, melyben az atom szót „parány”-nak, a hidrogént „köneny”-nek, az oxigént „éleny”-nek, a brómot „büzeny”-nek, a klórt „halvány”-nak, a hidrargirumot „higany”-nak stb. nevezi. A „műmagyar nyelv” ma már – számunkra – nehezen érthető. A szabadságharc elbukása utáni Bach korszakban az elnyomás a tudományos világra is rányomta bélyegét: visszatértek tehát a latin és német elnevezések és *Sangalettit* is visszahelyezték a tanszékre, amit 1853-ig tovább vezetett. 1853-ban *Wertheim Tivadar* vette át a tanszék vezetését.

Döntő fordulatot jelentett az 1860-as esztendő, amikor a nemzeti ellenállás gyümölcseként az ún. „októberi diploma” az oktatás nyelvétől „a magyar nyelv behozatalát” rendelte el. 1860 október 26-án a kari ülést *Petzval Ottó* dékán magyar nyelven nyitotta meg. A csak németül tudó tanárokat sorban leváltották. A vegytan tanszékre *Than Károlyt* nevezték ki.

Than Károlyt méltán jelöli márvány emléktáblája „A magyar tudományos chemia megalapítójának”. A magyar kémiai szaknyelv megteremtése is *Than* nevéhez fűződik. A *Bugát* – *Nendtvich*-féle „műmagyar” nyelvezet kétségen kívül korszerűtlen, a tudomány internacionalista jellegét tekintve erőltetett volt. *Than Károly* képviselte az internacionalizmus gondolatát. tankönyveit, szakirodalmi munkáit („A kísérleti chemia elemei”) már a kiforrott magyar szakirodalmi nyelven írta meg. Mégis, ha szórványosan is, de egyes „műmagyar” szakkifejezések már átmentek a köztudatba: pl. a hidrargirum elnevezés véglesezen eltűnt a magyar kémiai nyelvből és a „higany” nyert „polgárjogot”.

1836-ban hízza meg Pest város magisztrátusa *Molnár Jánost*, a Rókus Kórház akkori gyógyszerészét „a rendőri igazgatás során felmerülő kémiai vizsgálatok elvégzésével”, mint „Pest város vegyészét”.

Molnár, ki a Bugát féle nyelvújítás híve volt 1846 november 10-én, a „Kir. magyar természettudományi társulat” kis gyűlésén tartotta az első magyar nyelvű élelmiszerkémiaili előadást „a Rókus kórházi kútvizek vegybontásáról”*. Valószínűleg *Molnár* használta az 1. és 2. ábra táblázatát, egy részben „műmagyar” nyelven írt jegyzet részét, mely az elemek vegyjeleit ill. „paránysúly” táblázatát ábrázolja.

1873-ban Pest-Buda-Óbuda a három testvérváros egyesült s ekkor a főváros közgyűlése *Balló Mátyást* a Reáltanoda utcai reáliskola vegytan tanárát nevezte ki 1874-ben „Budapest Főváros hivatalos vegyészének”, majd 1876-ban a közgyűlés megszavazta Budapest Főváros Vegyészeti és Tápszervizsgáló Intézetének létesítését. Az Intézet igazgatói teendőinek ellátásával *Balló Mátyást* bízták meg.

Balló Mátyás (akit 1880. május 20-án a Magyar Tudományos Akadémia levelezőtagjává választott) előadásait magyar nyelven tartotta „A vegytan elemei,” majd az „Elemi vegytan” c. több kiadásban megjelent munkáit magyar nyelven írta. (L. melléklet 8. o.)

Ő volt hivatalosan az Intézet első igazgatója, aki megérezte a magyar élelmiszeranalitikai folyóirat hiányát. Kutatásainak, vizsgálatainak eredményeit a Magyar Tudományos Akadémia III. osztályának 1883-ban megjelent értesítőjében a „Mathematikai és Természettudományi Értesítőben” közölte magyar vagy német nyelven (3. ábra).

A XIX. század utolsó évtizedeiben de még a XX. század első éveiben is az élelmiszerkémiaili tudomány és az élelmiszervizsgálatok – hazánkban is – rendkívül kezdetleges színvonalon álltak. Az élelmiszertudományt és az élelmiszervizsgálatokat általában az orvostudománnyal azonosították. Eredményeiket is orvosi eredményeknek tekintették, s ezért Budapest Főváros hivatalos vegyésze, *Balló Mátyás* Budapest Főváros tisztii főorvosa alá volt rendelve. Saját, valamint több munkatársa tollából származó közlemény is a már több mint három évtizedes múltra visszatekintő, *Markusovszky Lajos* által 1857-ben alapított *Orvosi Hetilap*-ban jelent meg (4. ábra).

1893-ban indította meg *Than Károly* a *Magyar Kémiai Folyóiratot*, s ezután sorozatosan már e folyóirat kötetiben jelentek meg az Intézetből származó cikkek, míg a Főváros Tanácsára vonatkozó közlemények (jelentések, beszámolók) a *Fővárosi Közlönyben* láttak napvilágot. *Rözsényi Iván* fővegyész (később az Intézet második igazgatója) meglepéssel állapítja meg a Főváros megbízásából 1903-ban végzett tanulmányútjáról szóló jelentésében (1. melléklet 10. o.) ... „a mi intézetünk működését csak hiányos törvények és szabályrendeletek támogatják, az eredmény mégis a külföldivel szemben megállja helyét és bizonyára túl is haladná azokat, ha mi is egy általános tápszertörvény hathatós tá-

* Orvosi Tár, 77, (4), 64. o. Pesten, 1847 jan. 24-én. ... A kir. magyar természettudományi társulat 1846-dik nov. hó 10-én tartott kis gyűlés jegyzőkönyve. 56. *Molnár* gyógyszerész és r. t. a Rókus kórházi kútvizek vegybontásáról szaktudományosságával írt értekezését olvassa föl. A szerző fölolvastott értekezésében annyi tudományosságot és szakértést tüntetett ki, hogy őt a főnálló hydrographiai bizottság tagává nevezé ki a társulat. A munkálat bírálás végett *Wurtzier*, *Szarka* és *Fausser* uraknak adatik ki.

mogatásában részesülnék". Ezért Balló Mátyas 1904-ben a Főváros területére érvényes rendelettervezetet dolgozott ki (L. I. melléklet 10. o.).

Az 1910-es évek után több dolgozatot közölt a „Magyar Chemikusok Lapja” Ugyancsak ez időtől kezdve az Intézet munkatársai egyre több népszerű tudomány ismertető cikket, beszámolót írtak az élelmiszerek tudományáról, vizsgálatáról, az olvasók és fogyasztók tájékoztatására is, főként a népszerű „Természettudományi Közleményekben”, vagy egyéb hasonló jellegű lapokban. („A természet”, „Élet és Tudomány” stb.).

—3—

az elemek két nagy osztálya írthatók, tíz fémekre és nem-fémekre. Ezen két osztály között azonban les határt nem vonhatunk. A következő tábla tartalmazza az elemeket; a nagy betűkkel írtak a nem-fémek; gyakran előidulók címmel vannak jelölve.

Sor szám	Név	Nagy betű	Sor szám	Név	Nagy betű
1.	*Aluminium ^{II}	Al	14.	Chrom ^{II}	Cr
2.	*Antimonium ^{III}	Sb	15.	Decipium	Sp
3.	*Arany ^{II}	Au	16.	Dydimum	Dy
4.	Arzen ^{II}	As	17.	Erbium	Er
5.	*Barium ^I	Ba	18.	*Eriüst ^I	Er
6.	Beryllium	Be	19.	*Elong ^I	O
7.	Bor	B	20.	Fluor ^I	F
8.	Brom	Br	21.	Gallium	Ga
9.	Cadmium ^I	Cd	22.	*Higany ^{II}	Hg
10.	Cesium	Cs	23.	Indium	In
11.	*Calcium ^I	Ca	24.	Iridium	Ir
12.	Cerium	Ce	25.	Jod ^I	I
13.	*Chlor ^I	Cl	26.	*Platium ^F	Pt
			27.	*Köve ^{II}	S

1. ábra

Az 1920-as évtől kezdve sok dolgozat jelent meg a „Magyar Mérnök és Építészegylet Közlönyé”-ben, az 1930-as évek után pedig a „Kísérletügyi Közlemények”-ben és a „Mezőgazdasági Kutatások”-ban is.

—4—

Sor- szám	Név	Mag. jel.	Chem. szimb.	Sor- szám	Név	Mag. jel.	Chem. szimb.
28.	<u>Robalt II</u>	Co	58.6	50.	Putonium	Pu	11.5
29.	* <u>Rönemf I</u>	Rl	100	51.	Scandium	Sc	43.97
30.	<u>Lanthan</u>	La	138.5	52.	<u>Selen I</u>	Se	78.97
31.	<u>Ségény II</u>	S	14.01	53.	<u>Strontium I</u>	Str	87.3
32.	<u>Lithium I</u>	Li	7.01	54.	* <u>Silicium I</u>	Si	28.0
33.	* <u>Magnesium II</u>	Mg	23.94	55.	<u>Bzeneny I</u>	C	11.97
34.	* <u>Mangan IV</u>	Mn	54.9	56.	<u>Tantal.</u>	Ta	182
35.	<u>Molybdän II</u>	Mo	95.9	57.	<u>Tellur.</u>	Te	127.2
36.	<u>Niobium</u>	Nb	?	58.	<u>Terbium</u>	Tb	?
37.	* <u>Katium I</u>	K	22.99	59.	<u>Thallium</u>	Th	204.37
38.	* <u>Nickel IV</u>	Ni	58.6	60.	<u>Thorium</u>	Th	232.038
39.	<u>Niobium</u>	Nb	93.7	61.	<u>Thalium</u>	Tl	?
40.	<u>Norwegium</u>	Ng	?	62.	<u>Titan</u>	Ti	50.25
41.	* <u>Olm I</u>	Pb	206.39	63.	<u>Uran I</u>	U	238.0289
42.	* <u>On I</u>	Os	197.25	64.	<u>Vanadium</u>	V	51.1
43.	<u>Osmium II</u>	Os	195	65.	* <u>Vas</u>	Fe	55.85
44.	<u>Palladium I</u>	Pd	106.2	66.	<u>Wismuth II</u>	Pb	208.5
45.	* <u>Phosphor</u>	P	30.96	67.	<u>Wolfram I</u>	W	183.6
46.	* <u>Platina II</u>	Pt	194.3	68.	<u>X, Y</u>	X	?
47.	* <u>Réz II</u>	Cu	63.18	69.	<u>Ytterbium</u>	Yb	173.05
48.	<u>Rhodium</u>	Rh	108.1	70.	<u>Yttrium</u>	Y	88.91
49.	<u>Rubidium</u>	Rb	85.2	71.	<u>Zink I</u>	Zn	65.38
				72.	<u>Zirkonium</u>	Zr	90.92
				73.	<u>Samarium</u>	Sa	?

2. ábra

XXII. ZUR WASSERFRAGE DER HAUPTSTADT
BUDAPEST.

Gelesen in der Sitzung der Akademie vom 15. März 1890.

Von M. BALLÓ.

C. M. D. AB., HAUPTWÄRTSCHER CHEMIKER.

Vor kaum zwanzig Jahren wurde die hiesige Wasserleitung mit bedeutenden Kosten hergestellt, und schon zum dritten Male stellt sich eine Erweiterung derselben als notwendig heraus. Die Ursache hievon ist die Zunahme der Bevölkerung, und in Folge dessen des Wasserbedarfes, welchen die jetzigen Wasserwerke nicht mehr zu decken vermögen und da voraussichtlich die Hauptstadt auch weiter in demselben Maasse zunehmen wird, wie in den letzten zwei Decennien, den Hauptfactor einer solchen Entwicklung aber die Versorgung mit gesundem Wasser in genügender Menge bildet, so muss bei dem zu errichtenden definitiven Wasserwerke die Sicherstellung des nötigen *Wasserquantums* besser in Vorbedacht genommen werden, als dies bisher geschah. Und wahrlich, in Hinsicht auf unsere Wasserverhältnisse und die Finanzkraft der Hauptstadt, bildet die Versorgung derselben mit gutem Wasser in genügender Menge keine leichte Aufgabe.

Der hauptstädtische Baurat glaubte diese Aufgabe durch künstliche Filtration des Donauwassers zu lösen. In ihrer Eigenschaft als Sachverständige, Mitglieder der Wasserversorgungskommission, haben die Professoren K. THAN, J. FODOR und ich in einem gemeinschaftlich verfassten, ausführlichen Gutachten diesen Plan vom hygienischen Standpunkte energisch bekämpft. Dies gereichte zum Vortheile des zweiten, WEIN'schen Projectes, gemäss welchem in *Káposztás-Megyer*,* nach dem Principe der heutigen Wasserwerke,

* Ein etwa eine Meile von Budapest aufwärts der Donau liegender Ort.

A budapesti vízművek vizei 1877—1887-ben.

Irta: BALLÓ MÁTVÁS, reálisk. tanár és Budapest főváros hivatalos vegyésze.¹⁾

A víz az egyedüli mindennapi tápszerünk, a melyet *eredeti*, tehát *nyers* állapotban használunk (vásra; minden más tápszer, emberi emlékezet óta, csak *sterilizált* állapotban jut szervezetünkbe. Tápszerünk *sterilizálásra* szolgát leginkább a sütésnek s főzésnek célját képező *magas hőmérséklet*, ritkábban a fertőtlenítő szerekhez tartozó test, mint pl. borszész és a szerves savak, mely testeket a szesz és más italokban találjuk. Ezen általános szokással vált eljárásnak egyedüli indítója az, hogy a tápszerünkkel szervezetünkbe jutható mindennemű *paraziták* elől magunkat megvédelmezhessek. Hogy a *nyers ivóvíz* sem mentes ilyen veszélyektől, azt már az ó-korban tudták s ahhoz képest cselekedtek. Az ivóvíz minőségének megítélésére vonatkozó ismereteink azonban csak a legújabb korban nyertek tudományos alapot, mert a víz fizikai tulajdonságai — minőket a laikus még ma is döntőnek tartani hajlandó — erre a célra nem kielégítőek. Egy egészen új tudományágnak teremtése volt erre szükséges s ugyancsak a hygieniának haladása az utolsó évtizedben, a kérdésben forgó nézeteinket gyökeresen *átalakította*. A ragályos betegségek mibenlétének, s tovatérésük módjának felismerése azon faktorok, melyek a modern nézetekektől születtek.

Rövid idővel ezelőtt a chemikus egymagában ítélte az ivóvíz minősége felett. Feladatának könnyítése végett az úgynevezett *határszámokat* állította fel; jóformán légből kapott számokat, melyeket tekintet nélkül a helyi viszonyokra mindenütt chablonszerűleg alkalmazott.

Akkor, a mikor a mai budapesti vízművek létesítettek, a mesterséges és az úgynevezett »természetes« szűrésű rendszerek között folyt a vita; az akkori tudomány az utóbbit ismerte fel a jobbna, s e nézet akkor nálunk is gyakorlati érvényre jutott.

¹⁾ Előadta az orsz. közegészségi egyesület vál. ülésén, 1887. máj. 5-ikén.

Majd az egyes természettudományi szakterületek határozott elkülönülésének megfelelően az Intézetből származó közlemények speciális szakfolyóiratokban kerültek közlésre: *Gyógyszerészeti folyóirat*, *Földtani Közlöny*, *Allattani Közlemények*, *Vízügyi Közlemények*, *Hidrológiai Közlemények* stb.

A magyar tudományos eredményeket nemzetközi sikon is egyre jobban elismerték. A magyar nyelvet azonban a világ szakirodalmá nem sorolta a „világnyelvek” közé (az idődíjt csak az angol, francia és német nyelveket tekintették „világnyelv”-nek). Ez készítette az Intézet számos munkatársát, hogy jelentősebb tudományos dolgozatait az eredeti magyar nyelv mellett egy másik idegen nyelven is (német, francia) közzétegye.

A II. világháború a magyarországi szakfolyóiratokat is pusztulásba döntötte. Egyesek már a háború folyamán megszűntek. A felszabadulás után a romokból kellett újjáépíteni Budapestet, társadalmi, kulturális és tudományos életünk centrumát. De újjá kellett szervezni magát a társadalmi, kulturális és tudományos életünket is! E gigászi feladatokban igen fontos szerep hárult a sajtóra, a napilapokra és ezek mellett a folyóiratokra, szakfolyóiratokra is.

Romokból épült újjá az ország és a főváros: Budapest. A letűnt Magyarország megszűnt, feloszlott szakfolyóiratainak foszlányaiból kellett megszületnie az új Magyarország szocialista, társadalmi, kulturális, tudományos alapon álló szakirodalmának is.

A kialakulóban levő új szak-generáció megőrizte, megtartotta a múlt nagy hagyományaiból a fejlődést, haladást jelentő és elősegítő klasszikusokat és méltó hagyományok megbecsülése mellett egyre újabb, haladó szellemű, modern ismeretekkel gyarapította tudományunk tárházát. Szerzőink nyelvismerte is egyre jobban bővült. Egyre több és több szerző dolgozata jelent meg a „világnyelveken”, de a „világnyelvek” köre a Szovjetunió nyelvével, az oroszsal bővült.

A magyar szerzők azonban nem felejtkeztek meg hazájukról, és a magyar olvasóközönségről sem; egyre több speciális magyar szakfolyóirat jelent meg a tudomány minden ágát felölelve, így az élelmiszertudományt is. A Magyar Élelmiszeripari Tudományos Egyesület megalakulása után indult meg az „Élelmiszeri Ipar”, valamint az Egyesület szakosztályainak közleményei. Ezek a szaklapok azonban természetesen elsőrendű céljuknak a magyar élelmiszeripar fejlesztését tekintették és elsősorban élelmiszertechnológiai cikkek közlésére alakultak. Még hangsúlyozottabb formában merült fel tehát a magyar élelmiszeranalitikai, az élelmiszerek minőségellenőrzésével foglalkozó folyóirat szükségességének a gondolata.

Az Élelmiszervizsgálati Közlemények megindítása

Az Intézet szakmai tevékenységének dokumentumai az 1874-től kezdődően megjelent évkönyvek, melyekben az Intézet munkatársai beszámoltak Budapesten végzett élelmiszerellenőrzéseikről és vizsgálataikról. Nem volt azonban lehetőségük arra, hogy vizsgálataik, kutatásaik alkalmával elért eredményekről egy olyan szakfolyóiratban számoljanak be, melynek tárgyköre megegyezik szakmai tevékenységükkel: az élelmiszerek vizsgálatával. Már az Intézet megalapítója és első igazgatója, *Balló Mátyas* érezte a magyar élelmiszeranalitikai folyóirat hiányát és ez a hiányérzet kortársai, (munkatársai) és az intézet későbbi tagjai körében is megnyilvánult, ezért egyéb hazai és külföldi lapokban közölték dolgozataikat (1. melléklet 1–3. o.).

Az Intézet munkatársai érezte a hazai élelmiszeranalitikai folyóirat hiányát, több alkalommal kísérletet tettek szakmai publikációk kiadására alkalmas szakfolyóirat megindítására, vagy részt vettek szakfolyóiratok szerkesztőbizottságában. Az Intézet harmadik igazgatója, *Hunkár Béla* több éven át szerkeszt

**BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS VEGYÉSZETI
ÉS ÉLELMISZERVIZSGÁLÓ INTÉZETÉNEK**

LAPSZEMLEJE

**AZ INTÉZET SZAKSZEMÉLYZETÉNEK KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL
KIADJA.**

HUNKÁR BÉLA DR.
IGAZGATÓ

KÉZIRAT

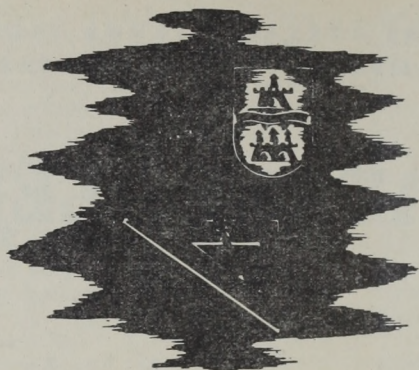
1961. ÁPRILIS—OKTÓBER

I. SZÁM.

5. ábra

tette a Budapest Főváros Vegyészeti és Élelmiszervizsgáló Intézetének lapszemléjét (5. ábra), *Szelényi Géza* a Magyar Mérnök és Építészegylet Közlönye, *Kieselbach Gyula* a Természettudományi Közlöny, *Korpáczy István* a Fővárosi Műszaki Lapszemle (6. ábra), *Sarló Károly* a Hidrológiai Közlemények, *Bognár Gusztáv* a Magyar Kémikusok Lapja szerkesztőbizottságának volt tagja, *Förster Rezső* pedig a Magyar Földművelésügyi Minisztérium lapjának, a „Vegyvizsgálat” (7. ábra) szerkesztőbizottságának volt vezetője.

Ezek a kezdeményezések azonban nem vezettek sikerre. A fenti folyóiratok nem voltak hosszú életűek, szakmai színvonaluk, műszaki kiállításuk nem ütötte

MŰSZAKI LAPSZEMLE

SZERKESZTIK · BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS MŰSZAKI ÖGYOSZTÁLYAI

TÁRGYBESZTÁS:

a) Mőlypítés	e) Kötelekedés
1) Űs	f) Magasépítés
2) Cantorna	g) Gépészet
3) Vízpítés	h) Űzemi feladatok
b) Városrendezés,	i) Vegyészett
városfejlesztés	k) Különfelék
c) Magasépítés	l) Űnálló cikkek
d) Városmérés	

1947 · 1

JANUÁR SZÁM

KÉZIRAT GYANANT

6. ábra

meg egyéb hazai folyóiratok mértékét; de még jobban el voltak maradva külföldi szakfolyóiratok mögött.

1955 tavaszán az Intézet fölött szakmai felügyeletet gyakorló akkori Élelmiszeipari Minisztérium e cikk szerzőjének az Intézetből származó javaslata alapján jóváhagyta az Élelmiszervizsgálati Közlemények kiadását sokszorosított

VEGYVIZSGÁLAT

Kiadja a Magyar Földművelésügyi Minisztérium
a vegyvisérleti/vegyvizsgáló/állomások részére.
Engedélyezve a 335.978/1948.F.M. Rtn. 3/a. sz. rendelet alapján.

A fosszidialaku foszfor meghatározásának jelentősége a növényvédelemben.

Hatos Géza dr.

Az "Agrártudomány" c. lap I. kötetete 1. számának 32-34. oldalán "A fosszidialaku foszfor meghatározása növényvédőszerekben" cím alatt megjelent szakdolgozatomban emlitettem, hogy "a fosszidfoszfort tartalmazó növényvédőszer hatóértékének megállapítását csakis a fosszidfoszfor meghatározásával végezhetjük el, más módon célt nem lehet érni." E mondaton túl a nagy nyilvánosságra, illetőleg a dolgozatomhoz fűzött idegen nyelvű referátumokra tekintettel nem kívántam nyilatkozni arról, hogy az idézőjelbe foglalt kijelentéseimre mi indított, de a Magyar Földművelésügyi Minisztérium által a Vegyvisérleti és Vegyvizsgáló Állomások részére kiadott, tehát nem a nagy nyilvánosságnak szánt "Vegyvizsgálat" című értesítőben ezt elmondhatom, nemcsak azért, hogy a szóbanforgó ügyben tisztán lássunk, hanem azért is, hogy fenti tárgyú dolgozatom célját a kartársak kellően mérle-
geljék.

A kartársak tudják, hogy a Vegyvisérleti és Vegyvizsgáló Állomások részére annak idején a volt Növényvédelmi Kutató Intézet Biokémiai Osztálya által összeállított, s hivatalos használatra megküldött "Növényvédelmi szerek vizsgálati módszerei" című füzet a fosszidialaku foszfor /a továbbiakban fosszidfoszfor/ meghatározásáról nem, csakis a cink meghatározásáról szól /11. rész, 17. pont/, még pedig olyan kezdettel, hogy a /nyilván szerves vívmány /miatti/ roncsolás koncentrációjával és füstölő salétromsavval történjék. Ebből nem következtethető más, mint az, hogy a cinkfoszfidot tartalmazó szerekben is a cinktartalmat kell meghatározni. Ez utóbbi követelmény teljes helytállóságát bizonyítja az, hogy minden cinkfoszfidtartalmú növényvédőszer engedélyiratában elsősorban a cinktartalom, s másodsorban az abból származó /cinkfoszfidban kifejezett/ cinkfoszfidtartalom alsó határértéke van követelményképen lekövetelve.

Ebből a tényből azonban nagyon furcsa következtetések adódnak. Ha ugyanis a védőszerbe nem cinkfoszfidot tettek, hanem akármilyen kellő mennyiségű cinkvegyületet /pl. cinkoxidot, -karbonátot vagy -szulfátot/, akkor a vizsgáló megtalálja a kellő cinkmennyiséget, s ebből a "cinkfoszfidban kifejezett" előírt határérték-mennyiséget is. Továbbá, ha a szerbe a készítéskor tényleg kellő mennyiségű cinkfoszfidot tettek is, idő múltán a raktározott szerben a cinkfoszfid részben, majd teljesen elbomlik, a szer hatást veszít, sőt egészen megszűnik. De az ilyen romlott szerben is megtalálja a vizsgáló az előírt cinkmennyiséget, ebből kiszámítja az ennek megfelelő cinkfoszfid mennyiséget. Mindez esetben a szer az előírtnak megfelelő lenne, de növényvédelmi célra már csak esetleg, vagy éppen sehogysem.

7. ábra

formában. A Fővárosi Tanács áldozatkészsége pedig lehetővé tette, hogy a folyóirat a Minisztertanács Sajtótájékoztató Irodájának lapengedélyével, nyomdatechnikai úton készüljön. Így jelent meg a Fővárosi Tanács Végrehajtó Bizottsága elnökének előszavával az Élelmiszervizsgáló Kézleírások első száma (Pongrácz, I).

A lap felelős szerkesztői teendőinek ellátására e cikk szerzője kapott megbízást; a szerkesztőbizottságban részt vettek az Élelmiszeripari Minisztérium, a Fővárosi Tanács társosztályai, a vidéki ellenőrző intézetek és egyéb intézmények képviselői.

Az Élelmiszervizsgálati Közlemények szerepe a hazai élelmiszerellenőrző-hálózat kialakításánál

Már az Élelmiszervizsgálati Közlemények 1955. évi szerkesztőbizottságában részt vettek egyes vidéki élelmiszerellenőrző intézetek képviselői (Szeged, Debrecen) és tevékenységükkel igyekeztek hozzájárulni a folyóirat szakmai színvonalának emeléséhez.

Az ifjú folyóirat az 1956-os tragikus eseményeket zökkenésmentesen vészelte át, sőt egyre nagyobb eredményeket ért el. A folyóirat megalapítása azonban nemcsak az élelmiszeranalitikusok sajtóorgánumaként volt jelentős, hanem fontos szerepet töltött be a hazai minőségellenőrző intézet-hálózat kialakításánál is (Szilágyi, 2).

Az eltelt két évtized alatt az Élelmiszervizsgálati Közlemények hasábjain beszámláló cikkek jelentek meg az Intézetek történetéről, fejlődéséről, jubileumairól (Szeged 3), (Miskolc, 4), (Kecskemét, 5), munkatársainak irodalmi munkásságáról (Szeged, 6).

1970-ben a Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Minisztérium Minőségfelügyeleti és Szabványügyi Osztálya kidolgozta az Ellenőrző intézetek hálózatának kiépítésére vonatkozó tervet (Szilágyi, 7). Az Élelmiszervizsgálati Közlemények hasábjain cikkek jelentek meg a tervnek megfelelően megalakított új intézetekről, minőségvédelmi ankétokról (Zalaegerszeg, 8), (Salgótarján, 9), (Központi Élelmiszerellenőrző és Vegyvizsgáló Intézet 9) stb.

1973-ban pedig a Fővárosi Élelmiszerellenőrző és Vegyvizsgáló Intézet a gondozásában levő Élelmiszervizsgálati Közleményeket átadta az újonnan megalakított Központi Élelmiszerellenőrző és Vegyvizsgáló Intézetnek (Vánca, 10).

A folyóirat hazai olvasótáborának kialakulása

Már a folyóirat megindításakor, 1955-ben nagy figyelmet fordítottunk arra, hogy a folyóirat megindulását országszerte tudatosítsuk mindazokkal az intézményekkel, ahol élelmiszerek előállításával, forgalmazásával vagy vizsgálatával foglalkoznak; így a hazai élelmiszeriparnak és -kereskedelemnek, valamint az egyéb élelmiszerekkel foglalkozó intézményeknek lehetőségük nyílt arra, hogy folyóiratunkra előfizessenek. Az érdekelt intézmények fő tömege érdeklődését el is nyertük, s így elmondhatjuk, hogy előfizetőink köre kiterjed szinte valamennyi hazai élelmiszerekkel foglalkozó intézményre.

1957-ben a szerkesztőbizottság a folyóirat iránti érdeklődés egyre nagyobb mértékű elterjedésére való tekintettel elhatározta, hogy az ezeitig csak jogi személyeknek hozzáférhető folyóiratot egyéni előfizetők számára is elérhetővé teszi, s így hazánk élelmiszeranalitikusai saját szakmai ismereteik gyarapítására, személyi könyvtáruk számára is hozzájuthatnak az Élelmiszervizsgálati Közleményekhez.

Nemzetközi kapcsolatok kiépítése

Figyelmet fordítottunk külföldi kapcsolataink kialakítására is. Szakmai kapcsolataink kifejlesztése érdekében folyóiratunkat megküldöttük külföldi élelmiszerek vizsgálatával, ellenőrzésével foglalkozó társintézeteknek, s részükre

mindmáig változatlanul elküldjük folyóiratunk egyes számait. A külföldi társintézetektől rendszeresen érkező válaszok igazolják kollegiális kapcsolataink kiépítésének sikerét. Viszonzásképpen számos külföldi intézet rendszeresen megküldi számunkra kiadványait (folyóiratok, évkönyvek stb.) melyeket dokumentációs tárunkban helyezünk el.

Legszorosabb kapcsolataink a szocialista országokkal (Szovjetunió, Lengyelország, NDK, Csehszlovákia, Románia, Jugoszlávia stb.) alakultak ki, de nagy érdeklődést tanúsítanak egyéb országokban működő intézmények is: Ausztria, NSZK, Franciaország, Anglia, Svájc, USA, Finnország stb.).

Különösen igyekszünk kapcsolatokat teremteni az új, fejlődésben levő országok intézményeivel (Kuba, Egyiptom, India, Észak-Vietnam). Hasábjainkon közöljük ezen országoknak hazánkban egyetemi tanulmányokat folytató diákjainak kutatási eredményikről beszámoló cikkeiket, vagy tudományos fokozatok elérésére irányuló dolgozatait.

Nemzetközi kapcsolataink kimélyülésére jellemző, hogy példányszámunknak mintegy 15%-a jut el külföldi olvasókhoz, részben szerkesztőségünk útján, részben a Kultúra Vállalat terjesztésében.

1960-ban az Élelmiszervizsgálati Közlemények „Nemzetközi számot” adott ki, mely külföldi szerzők dolgozatait közölte orosz, angol, német vagy francia nyelven nemzetközi kapcsolataink továbbfejlesztésére (*Pesta*, 11).

1965-ben a Főváros Tanácsának VB. Elnöke köszöntötte a 10 éves folyóirat munkatársait, akik tanulmányaikkal, cikkeikkel hozzájárultak a budapesti és vidéki intézetek feladatainak teljesítéséhez (*Sarlós*, 12).

1970-ben megalakulásának 15. évében a folyóirat ünnepi számában közölt cikkeket hazánk élelmiszeriparának vezető szakemberei tollából (13).

Az Élelmiszervizsgálati Közlemények 20 éves fennállásának alkalmával a folyóirat mellékletében megemlékezünk a 100 éves fennállását ünneplő Fővárosi Élelmiszerellenőrző és Vegyvizsgáló Intézet munkatársairól kiknek szakmai tevékenysége és ennek irodalmi eredményei, dolgozatai folyóiratunk megindítását, hazai és nemzetközi elismerését nagymértékben elősegítette.

Az ország élelmiszerellenőrző Intézet-hálózata és az Élelmiszervizsgálati Közlemények olvasói nevében az Intézet munkatársainak további eredményes munkát kívánunk a folyóirat célkitűzéseinek élelmiszergazdaságunk termékei, az élelmiszerek minőségvizsgálatának, minőségfejlesztésének, minőségvédelmének további javítása érdekében.

KOTTÁSZ JÓZSEF
szerkesztő

IRODALOM

- (1) Pongrácz K.: ÉVIKE 7, 1, 1955.
- (2) Szilágyi J.: ÉVIKE 17, 1, 1971.
- (3) Sarudi L.: ÉVIKE 10, 306, 1964.
- (4) Kismarton K.: ÉVIKE 11, 224, 1965
- (5) Horváth Gy.: ÉVIKE 10, 52, 1964.
- (6) Bányai J.: ÉVIKE 10, (9–12) mell.
- (7) Szilágyi J.: ÉVIKE 16, 173, 1970.
- (8) Hertelendi Gy.: ÉVIKE 17, 297, 1971.
- (9) Kottász J.: ÉVIKE 18, 236, 1972.
- (10) Váncsa J.: ÉVIKE 19, 1, 1973.
- (11) Pesta L.: ÉVIKE 6, 361, 1960.
- (12) Sarlós I.: ÉVIKE 11, 1, 1965
- (13) Kottász J.: ÉVIKE, 15, 321, 1969.

„Korszerű táplálkozás és kutatás”

A centenáriumát ünneplő Kaposvárott 1973. nov. 30-án és dec. 1-én tartotta ezévi konferenciáját a Magyar Táplálkozástudományi Társaság.

„A korszerű táplálkozás és kutatás” tárgykörében három fő téma került megvitatásra.

Az első nap délelőttjén került sor „A táplálékok megváltozott összetétele és annak okai” összefoglaló cím alatt *Bocz Ernő* tanszékvezető egyetemi tanár és *Guba Sándor* főigazgató előadására. *Farkas József* a KÉKI igazgatóhelyettese a „Sugárzásos tartósítás hatása az élelmiszerekre” címmel tartott tájékoztató előadást arról, hogy milyen helyet foglal el ez a tartósítási forma a világ-, illetve hazánk konzerviparában.

Ugyancsak az első nap délelőttjén került sor a „Táplálkozás és tápanyagszükséglet” c. szekcióülésre. Ez alkalommal a pozsonyi Élelméztudományi Intézet igazgatója, *A. Bucko* egyetemi tanár „A C-vitamin ellátottság szerepe az érlelmesedés kialakulásában” és *Rigó János* az Orsz. Dietetikai Intézet igazgatóhelyettese „Az ásványi anyag és vitaminszükséglet kielégítésének feltételei” címmel tartottak előadást.

A délutáni szekcióülés témája „A táplálkozás megelőző és kórokozó szerepe” volt. *Zajkás Gábor* osztályvezető „A táplálkozás és elhízás”, *Vértes László* főorvos „A táplálkozás és szívinfarktus és *Angeli István* főorvos „A táplálkozás és cukorbetegség” című előadásaiiban a helytelen táplálkozás kórokozó hatásáról szóltak. Rendkívül érdekes volt az újvidéki Közegészségügyi Intézet munkatársainak előadása.

A konferencia második napján került sor a *Tangl Ferenc* emlékérem átadására: *Lindner Károly* tanszékvezető főiskolai tanár és *Fekete László* főorvos kapta meg az emlékérmeket.

Lindner Károly emlékelőadásában az „Új tápanyagszükségleti elképzelések az Egészségügyi Világszervezetben”, *Fekete László* pedig „Az idős kor táplálkozási problémái”-ről szólt.

A Táplálkozástudományi Társaság ezévi konferenciáját kerekasztal megbeszéléssel zárta, melyen résztvettek az élelmészispar, a mezőgazdaság és a kutatóintézetek, egészségügyi-táplálkozástudománynal foglalkozó szakemberei.

BORSZÉKI BÉLA

Új tejporgyár Nyíregyházán

A Szabolcs megyei Tejipari Vállalat Nyíregyházán 1973. december 29-én avatta az új tejporgyárat, városi tejellátó üzemet és új irodaházat.

Az avatóünnepségen résztvettek a megye és a város vezetői, valamint a Tejipari Vállalatok Trösztjének vezetői és a társvállalatok képviselői. *Lénárt Lajos* miniszterhelyettes adta át *Szendrei István* igazgatónak az új létesítményeket.

A tejporgyár napi 100 ezer liter tejet dolgoz fel tejporra, míg a városellátó üzem napi 50 ezer liter tej feldolgozására alkalmas.

Kiss György (Debrecen)